

UMUT

Prof. Dr. Ayhan AYDIN

Prof. Dr. Ayhan AYDIN

UMUT

ISBN 978-625-7880-04-6
DOI 10.14527/9786257880046

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Ağustos 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Bu kitap; UMUT'a, doğmuş ve doğacak
bütün çocuklara, içindeki çocuğu yaşatan bütün
yetişkinlere ve gelecek güzel günlere adanmıştır.*

SUNUŞ

Yazmak bazen gerçeğe asıl adıyla seslenmek, dilsiz kalmış güzelliklerin sesi olmaktır. Bu durum, bütün düşünceler kalıplaşmış, beğeniler standardize edilmiş ve duygular düzleştirilmişken insanlara unuttukları bir dille seslenmeye de benzer. Sesinizin duyulmasını beklemek için çok hayalci olmanız gerekebilir. Çünkü uygarlığımızın dışı sert bir kabukla kaplı olsa da içi çoktan koflaşmıştır. Düşüncenin kuraklaştırılarak duygudan koparıldığı hayatın insansızlaştırıldığı dönemlerde yazmak için içinizde sönmeyen bir umut ateşi yanmalıdır. Çünkü bazen hayat, kaba güçlüklerden ya da tuhaf esprilerden oluşan karşit görüşlerin ya da bir araya gelemeyecek fikirlerin şaşırtıcı bir sentezi olarak temelde ciddi ancak gerçekte şaka gibi yaşanır.

“Kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapma” ilkesi ahlakın birinci yasası olarak bilinir. Başka bir anlatımla, insan kendine yapılmasını istediği şeyleri başkasına yapmalıdır. Bu nedenle bir insanı haksız yere utandırmak, üzme en büyük ahlaki sorunlardan biridir. Ancak tek başına insanlara zarar vermemek, erdemli bir davranış olarak tanımlanamaz. Ne var ki çoğumuz bunu bile başaramıyoruz. Esasen, insan olmak sarsılmaz bir umutla insanlığa, gelecek kuşaklara, bütün evrene karşı sonsuz bir minnet ve şükran duygusuyla hizmet etmek demektir. Bu durum karıncanın orman yangınlarına su taşımasına benzetilebilir. Önemli olan problemin bir parçası değil; çözümün bir parçası olmaktır. Ateş sönmese de ateşi söndürme umudu kutsaldır. Ateş nasıl küçük bir kıvılcımla bozkırı tutuşturursa sevgi, umut tohumları da bozkırı yeşertebilir. En azından bozkırda bir papatya bile fazladan açsa orada umut yeşermiştir. Ayrıca ağustos böcekleri nasıl karıncaların yaşam anlayışlarını benimsemezse, karıncalar da ağustos böcekleri gibi yaşamayı seçmezler. Belki de bu nedenle ağustos böcekleri sadece yılda bir ay cır cır öter ama karıncalar her mevsim yaşar. Sonuç olarak hepimiz aynı yerkürede yaşıyor olabiliriz ama aynı dünyada yaşamadığımız kesin.

Özetle bu kitap, insan ve hayat hakkında düşünmek isteyen insanlar için yazılmıştır. Temel ilkimiz bütün öğretilere eşit mesafede durmak ve yine hepsini eşit derecede saygı duyarak insanın doğası ve hayatın anlamı üzerinde üretilen bütün bilgelik kaynaklarını irdelemektir. Ancak önemli olan çözümü değil bulmacayı kavramaktır. Bu nedenle her konuda son sözü söyleme görevi okuyucuya bırakılmıştır. Öte yandan anlatım yöntemi olarak sıkça açık ya da metne içkin sorularla okuyucuya düşündürücü sorular yöneltilmiştir. Bu sorular arasında örneğin “Gerçekte özgür müyüz?” “Ahlak, adalet ve eşitlik bizim için ne ifade ediyor?” “İnanmak ve anlamak kiplerinin düşünsel ve duygusal kökleri nereye dayanmaktadır?” “Felsefe, sanat, bilim söz gelimi antropoloji, mitoloji, psikoloji, şiir bize neden gereklidir?” gibi temalar bulunabilir. İyinin ve kötünün kökleri, ahlakın soy kütüğü, uygarlığımızın patolojileri, insanın yalnızlığı, cahilliği, erdemi, bilgeliği, korkusu, cesareti vb. kavramlar da bu konuların temel bileşenleri olarak incelenmiştir. Ancak hepsinin kesişme noktasında insanlık onuru ve umudu vardır. Çünkü gerçek insan yenilmez bir savaşıdır. Bu amaçla bizi insan yapan ne varsa bir ölçüde hepsinin köklerine doğru yapılan cesur bir yolculuğun hikâyesini anlatmaktadır. Yolculuk bazen kendi içimizde yaptığımız kişisel sorgulamaları aynı zamanda insanlıkla birlikte ilk günden beri yaşadığımız bütün yaşantıları kapsayabilir. Böyle bir yolculuk yeni zihinsel uyarım, yeni beceriler, eleştirel ve analitik düşünme gücü özetle yeni bir ruh ve kimlik duygusu gerektirebilir. Aslında yeninin bu kadar hızla tüketilip eskitildiği bir çağda, yeni kavramı geçmişteki anlamını çoktan yitirmiş de olabilir. Bu nedenle biz aynı zamanda hem eski hem yeni, hem Doğu hem de Batı düşünce geleneğiyle ilgiliz. Bu durum bazen bizim bildiklerimiz ve inandıklarımızla atalarımızınkiler arasında benzerlikler bulmanın şaşkınlığını da içerir.

Farklı inanç ve görüşlerin köklerine inmek dört köşeli üçgenlerin ve siyah kuğuların varlığına inanmanın da mümkün olduğunu öğretir bize. Bu bağlamda temel hayat ilkimiz “ne yapmalısın, ne yapmamalısın” formüllerine ne de doğru yanlış cetveline indirgene-

mez. Çünkü düşünce hiç bir kalıba sığmaz. O kendine bile karşıdır. Bu amaçla kitap, bir yol haritası sunma amacıyla doğrultu ve yön verme kaygısından uzak bir iç konuşma şeklinde kaleme alınmıştır. Buna göre bazen ak dediğimiz kara çıkar. Bazen kara dediğimiz ak olur. Bu nedenle daha çok gri alanlarda kalmak ve zamanımızın çok da anlamlı olmayan ve tartışmaya değmeyen tartışmalarından da uzak durmak gerekebilir.

Bir Latin sözünde “Filozof kişi susan kişidir,” denir. Yunan felsefesinde ise “Filozoflar konuşur ama sophoslar susar,” denir. Bizde de “Söz gümüşse sükut altındır,” diye anlamlı bir söz vardır. Bütün bunlara bağlı olarak keşke her konuda yeni bir sözü olan konuşsa, demek geçer içinizden. Bu bağlamda Mevlana “bugün yeni bir gündür cancağazım. Yeni şeyler söylemek lazım,” diyor. Çünkü bir toplumda herkes aynı fikirdeyse o toplumda aslında kimse düşünmüyor demektir.

Özellikle tek sesli olmanın marifet sayıldığı dönemlerde bu sözler çok daha anlamlıdır. Umarım bu anlamda elinizdeki kitap size taze bir nefes alma şansı verecektir. Çünkü bütün inançlara, görüşlere, sonuç olarak bütün hayat biçimlerine ve insanlık hallerine sonsuz bir saygıyla yazılmıştır.

Bu kitap özetle özgürce düşünerek hayata Yunus’un gönlüyle, Spartacus’un yüreğiyle, Mavi Gözlü Dev’in onurlu ve bilge bakışı ile bakmak isteyenlere önerilir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	v
Gölgeler.....	1
İlgi.....	4
İnsan.....	7
“İnsan Olmak”	12
Gerçek ve Yalan.....	20
Roman Olmak.....	24
Esaretin Bedeli	27
Pandora.....	31
Hoşgörü	37
Yolcu.....	39
Mavi Gözlü Dev.....	43
Uyanış	46
İnsan Her Şeyin Ölçüdür.....	56
Geçişler	64
Gölgeler ve Gerçekler.....	67
Geçmişe Bakış.....	72
Mülkiyet Üzerine	83
Demokrasi Arayışları.....	92
Delilik ve Bilgelik.....	100
Ahlakın Soy Kütüğü.....	108
Konfüçyuzim.....	110
Evrenin Ruhu.....	114
Karma.....	117
Diyalog.....	121
Nirvana	123
Mikado.....	127
Gök Tengri.....	130
Farklı Yollar, Benzer Hedefler	132

Eriyen Mumlar.....	136
Geçişler 2	140
Eğitim.....	144
Ölümü Düşünen Prens	150
Yasak Meyve.....	153
Gılgamış.....	156
Uzak Tepeler.....	160
Sfenks'in Dili	163
Putlar.....	166
Putların İntikamı.....	169
Yenilmez Savaşçı.....	172
Tirtıldan Kelebeğe	181
Kelebekleri Öldürmeyelim.....	184
Palmiye Yaprağı	189
Lethe Irmağı.....	192
Anka Kuşları.....	195
Altın Çağ.....	200
“Elif Okuduk Ötürü”	203
Yabancılaşma.....	211
Hikâye Vakti.....	215
Minerva.....	219
Hayat Akarken	223
Eşeğin Gölgesi.....	232
Hoşça Kalın	236
Ad Dizini	237
Konu Dizini.....	241

Gölgeler

“İnsan, gölgesinin ötesine sıçrayamaz,” sözü belki de hayatın en güzel tanımlarından biridir. Gölge, kişinin aynadaki aksi, sudaki şavkı gibidir. Bu dünyaya bir gölge olarak gelir ve sonsuzluğa giderken gölgesini de götürür insanoğlu. Ancak bazı insanlar için durum farklıdır. Onlar, bu dünyadan göçtükten sonraki zamanlarda bile geride bıraktıkları şefkat ve sevgi dolu yaşamlarıyla insanoğlunu kucalamaya devam ederler. Çünkü onlar, yaşarken kimsenin gölgesine sığınmamışlardır. Bu tür insanlar bize yaşama sevinci ve cesareti verir. Esasen bu dünyadaki oyunun şifrelerini çözmüş olan insanların hepsinde böyle bir gönül tokluğu ve ruhsal dinginlik hali vardır. Hayat adına oyun kuranlar, oynatanlar, oynayanlar olduğu gibi oyun bozanlar da olacaktır. Ancak bu tür kurgular asla gerçek hayatın safliğini, derinliğini ve güzelliğini yansıtmaz. Aksine onu parçalar, bütünden koparır, çarpıtır ve sakatlar. Bu nedenle yaşamak, hayatımıza egemen olma ona yön ve doğrultu kazandırma süreçlerinde özgür olmak anlamına da gelir. Çünkü kimseye zarar vermeden içimizden geldiği yaşamak doğuştan getirdiğimiz doğal bir haktır. Romen Diyojen’in Büyük İskender’e söylediği “Gölge etme, başka ihsan istemem,” sözü hepimizin içinde bulunan özgür yaşama isteğini yansıtır. Ancak bugün insan geçmişten çok daha yoğun bir baskı ve kuşatma altında yaşamaktadır. Doğduğumuz günden başlayan yaşamda kalma, hayata tutunma, gelişip serpilme arayışlarımız örtülü ya da açık bir dizi kuralla sınırlandırılmaktadır. Hayat oyununun birinci kuralı anlamsız da olsa kuralla uyanmanın bizim için yararlı olacağı ile ilgilidir. İkincisi atalarımızın görüşleri ve çoğunluğun tercihleri ile sınırlandırılan düşünce ufkunun aşılması gerektiğidir. Böylece başkaları gibi olmanın, olmasak bile öyle görünmenin doğru yaşama atılmış ilk adım olduğunu da öğreniriz. Üçüncü kurala gerek yoktur. Çünkü artık gerisi kendiliğinden gelir. Sonuçta bir hayatımız vardır ama sizden çok anonim güçlerin kontrolindedir. Bir gölgeniz de vardır ama aynı ebatlardaki diğer gölgeler içinde kaybolur. Hayyam, “Eğer sevgiyle yoğrulmamışsa yüreğin, tekkede manastırda eremez-

sin,” diyor. Biz de şöyle diyelim. Eğer hamurumuz sevgiyle yoğrulmamış ve ilgiyle mayalanmamışsa gerçeği göremeyiz. Körlerin fil tanımlarına benzeyen bu hayat anlayışına göre filin kuyruğunu tutan kişi ile kulağını tutan arasında nitelik açısından bir farklılık yoktur. Çünkü kör tuttuğu organı filin tamamı zannederken hem bütünü gören insanlarla hem de kendisi gibi parçadan bütüne ulaştığını düşünenlerle anlaşamayacaktır. Herhalde kulağını tutarak fili tanımlayanlarla kuyruğunu tutanlar arasındaki anlaşmazlık hepsinden daha şiddetli olacaktır. Özetle yanılgıların karşılıklı transferi uygarlığımızın en kadim geleneklerinden biridir. Oysa yaşamın özü ilgidir. İlgi, sevgi, hayret, şaşkınlık ve öğrenme aşkıyla mayalanır. Bu durum Latin mitolojisinde insanın öyküsü anlatısında şöyle aktarılıyor.

*3.000 yıllık geçmişin hesabını
yapamayan insan, günübirlik
yaşayan insandır.*

Goethe

İlgi

“İlgi (concern), ırmağı geçtiği zaman kıyada birikmiş çamurları gördü. Düşünceli bir halde eğildi ve çamurla oynamaya başladı. Bu arada onu kırlangıçlar, serçeler ve baykuşlar izliyordu. Hava sıcak, su durgun, doğa suskundu. İlgi çamurla oynadıkça ona farklı şekiller verebildiğini gördü. Çamuru giderek daha çok kendine benzeyen bir varlığa dönüştürdü. Sonra onun üzerinde düşünmeye başladı. Tam bu sırada Tanrı Jüpiter’in hemen yanı başında onu izlediğini gördü. İlgi Jüpiter’e yarattığı nesneye ruh vermesi için yalvardı. Çünkü baş Tanrı Jüpiter’in her şeye gücü yeterdi. Yıldırımlar çaktıran, yağmurları yağdıran oydu. Tanrı Atlas’a yerküreyi sırtında taşıma görevini ve Plüton’a yer altı dünyasının kontrolünü veren de oydu. Hikmet Tanrısı Minerva, ona evrenin yasalarını hatırlatır ve doğru kararlar alması için yardımcı olurdu. İlgi’nin isteğini hoşnutlukla yerine getiren Jüpiter ona kendi adını vermek istedi. Fakat İlgi kendi adını vermek isteyince tartışma başladı. Bu kez tartışmaya Yer (earth) katıldı. “Madem ki benim bedenimden bir parçayla bunu yaptınız öyleyse ona benim adım verilsin,” dedi. O topraktan geldiğine göre ona en uygun isim de Toprak olmalıdır. Tartışma giderek büyüyünce olup biteni izleyen Satürn, tarafları sakin olmaya çağırarak duruma el koyar. Çünkü Satürn zamanın tanrısıdır. Diğer tanrılar gibi sadece gökyüzünde yaşamaz. Zamanın acımasız akışından ve ölümden o sorumludur. Ayrıca her tür anlaşmazlığın çözümünden ve ahlaka uygun bir yaşam biçiminin korunmasından da sorumludur. Taraflar bütün dikkatlerini Satürne yöneltmişlerdir. Satürn kararlı ve sakin bir ses tonuyla şöyle konuşur. “Sen Jüpiter, ölüm geldiğinde verdiğin canı (ruhu), geri alacaksın. Sen Yer, bedeni verdiğin için o toğrağa döneceği için geri alacaksın. İlgi’ye gelince, madem ki bu yaratığa o şekil verdi, yaşadığı sürece ona sahip olabilir. İsimle ilgili anlaşmazlığa son vermek için bu yaratığa insan (homo) densin çünkü o topraktan hasil oldu.”

Bu efsane, insanın ilgide kendi kaynağına sahip olduğunu gösteriyor. İlgi yaşamın özü, hayatın anlamı ve amacıdır. Çünkü insan

ilgi olmadan asla yaşayan bir varlık haline gelemeyiz. Yaşayan bütün varlıklarla ilgili son kararı zaman tanrısı Satürn verebilir. Şu halde ilgi yaşarken kendi hayatını yönetmekten sorumludur. Ancak bizi yaşamda tutan ilgiyi doğru amaçlar için kullanır, hayatla ve diğer insanlarla ilgilenirsek hem dünyasal yaşamdaki acı ve ızdıraplarımız azalır hem de can sıkıntısından kurtuluruz. Ama ne yaparsak yapalım zaman tanrısının acımasız döngüsünün dışına çıkamayız. Çünkü Satürn; ne fakir ne zengin, ne efendi ne köle, ne genç ne yaşlı demeden insanları birer birer yanına alacak ve ebediyen hayata ege-men olacaktır.

Fromm, musevilerin cumartesi günlerini (Şabat) tatil olarak ilan etmelerini zamanın acımasız döngüsünü kırma çabası olarak değerlendirir. Çünkü eğer hareket ve çalışma olmazsa insanlar da zaman tanrısının önünde iki büklüm eğilmeyeceklerdir. Oysa dünyadaki koşuşturmanın bir günlüğüne durdurulması zamanın durduğu anlamına gelmez. Aslında haftada bir günün tatil olması anlayışı kutsal metinlerde Tanrı'nın dünyayı altı günde yarattığı inancıyla ilişkilidir.